

Jacek Jarosz

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

E-MAIL: jacjar@amu.edu.pl ORCID: 0000-0002-3777-4355

Działalność społeczna jako recepta na problemy generacji antropocenu. Wybrane odniesienia do wolontariatu

STRESZCZENIE

Doniosłość wyzwań i problemów współczesności – rozpatrywanych w ramach tzw. antropocenu – skłania do poszukiwania ich skutecznych rozwiązań. Celem artykułu jest podjęcie refleksji nad tym, czy można do owych rozwiązań zaliczyć działalność społeczną wolontariuszy. W tekście dokonuję przeglądu literatury, prezentując różne stanowiska badaczy społecznych. Pochylam się nad problemem mierzalnej wartości wolontariatu, zwracając jednocześnie uwagę na jego trudne do uchwycenia, jednak przez to nie mniej istotne, znaczenie w budowaniu postaw i kształtowaniu osobowości.

SŁOWA KLUCZOWE: wolontariat, antropocen, zrównoważony rozwój, działalność społeczna

Wprowadzenie

Jeżeli przyjąć, że w wyniku szeroko pojętej ludzkiej działalności znaleźliśmy się u progu kolejnej epoki geologicznej – antropocenu – to wyzwania, które współcześnie stoją przed ludzkością, będą czymś, z czym nigdy wcześniej nie mieliśmy do czynienia. Jak wskazuje R. Dunn,

nawet kiedy niektóre spośród konsekwencji naszych decyzji zaczynają już być wyraźnie widoczne, różne nasze działania są często tak blisko ze sobą związane, że trudno zrozumieć, które z nich wywarło efekt (Dunn, 2023, s. 41).

Wyzwania współczesności są więc skomplikowane i – jak zauważa R. Baum – obejmują różnorodne obszary: „topniejące zasoby naturalne, zmiany klimatyczne, zmniejszającą się bioróżnorodność (...) pogłębiające się nierówności społeczne czy niestabilność gospodarczą” (Baum, 2019, s. 316). W związku z tym niezbędne jest poszukiwanie wielowymiarowych rozwiązań, które pozwolą dostrzec szerszą perspektywę oraz działać prewencyjnie i naprawczo w ujęciu globalnym.

Celem niniejszego artykułu jest odnalezienie odpowiedzi na pytanie: czy – a jeśli tak, to dlaczego – zaangażowanie społeczne wolontariuszy może przyczynić się do rozwiązywania problemów generacji antropocenu? Do jego realizacji posłużą przegląd dotychczasowych stanowisk i refleksji naukowców zajmujących się tym tematem oraz wnioski z własnego, dziesięcioletniego doświadczenia w projektach wolontariackich. W artykule nie stawiam hipotez, lecz podejmuję próbę dostarczenia materiału do dalszych refleksji oraz zainspirowania czytelników do zaangażowania się w działania praktyczne.

Wolontariat jako przykład działalności społecznej

Przyjmuję za Bojarskim, że działalność społeczna to:

(...) forma samorealizacji wielu ludzi, bardzo często mająca (...) na uwadze wsparcie i pomoc innym, potrzebującym tej pomocy ludziom (...) [a także – J.J.] realizowanie wielu przedsięwzięć ukierunkowanych na promocję i propagowanie określonych postaw czy też standardów zachowania na przykład w zakresie ochrony środowiska albo bezpieczeństwa dzieci i młodzieży (Bojarski, 2017, s. 27).

W ramach tak rozumianej działalności społecznej mieści się wolontariat – zjawisko stosunkowo nowe, ale oparte na solidnych fundamentach. Według M. Góreckiego (2013a, s. 21–25) jego protoplastami są uczynność i jałmużnictwo. B. Haris i in. (2016, s. 23) poszukują źródeł wolontariatu w praktyce formalnego i nieformalnego zrzeszania się. K. Braun (2016, s. 1337) odnajduje fundament wolontariatu w filantropii i dobroczynności. Trafną definicję wolontariatu formułuje M. Górecki w oparciu o dokumenty Komisji Europejskiej¹:

(...) odnosi się [on – J.J.] do wszystkich rodzajów działań ochotniczych – formalnych, nieformalnych i spontanicznych – które jakaś osoba podejmuje z własnej woli, z własnego wyboru i własnych powodów bez zapłaty. Przynosi korzyści wolontariuszowi, konkretnym społecznościom i całemu społeczeństwu; jest narzędziem służącym osobom fizycznym i stowarzyszeniom do rozwiązywania problemów i zaspokajania potrzeb ludzkich, społecznych, międzypokoleniowych i środowiskowych; dochodzi do skutku w ramach organizacji niekomercyjnych lub w ramach inicjatyw określonej społeczności; nie zastępuje fachowej, wynagradzanej pracy, lecz stanowi dla społeczeństwa wartość dodaną (Górecki, 2013b, s. 83–84).

Związłą definicję wolontariatu proponują Cz. Kupisiewicz i M. Kupisiewicz, charakteryzując wolontariat jako „dobrowolną i bezpłatną działalność na

1 Cytowany autor odnosi się do następującego dokumentu: Decyzja Rady z dnia 27 listopada 2009 r. w sprawie Europejskiego Roku Wolontariatu Propagującego Aktywność Obywatelską.

rzecz innych, wykraczającą poza relacje oraz obowiązki rodzinne i przyjacielskie” (Kupisiewicz i Kupisiewicz, 2009, s. 191).

Badacze proponują różne typologie wolontariatu. Według M. Góreckiego (2013b, s. 94) można go klasyfikować według następujących kryteriów (i w następujący sposób):

- społeczna podstawa funkcjonowania wolontariatu (nieformalny i formalny);
- liczba osób zaangażowanych w pracę (indywidualny i grupowy);
- zakres i intensywność realizowanych działań (stały i okazjonalny – inaczej akcyjny; ten drugi może być jednorazowy lub okresowy, np. WOŚP);
- zakres geograficzny/terytorialny (krajowy i zagraniczny).

Szczególnie użyteczne jest powiązanie typów wolontariatu z typami organizacji pozarządowych. W oparciu o międzynarodową typologię *The National Council for Voluntary Organisations* opracowaną na podstawie zakresu ich działalności i aktywności ekonomicznej J. Schmidt (2012, s. 22) wymienia 11 typów organizacji, które obrazują równocześnie możliwe obszary działań wolontariuszy:

1. Kultura i rekreacja.
2. Edukacja i badania naukowe.
3. Służby socjalne, usługi społeczne.
4. Zdrowie i jego ochrona.
5. Rozwój i mieszkalnictwo, budownictwo mieszkaniowe i gospodarka mieszkaniowa.
6. Środowisko.
7. Biznes, stowarzyszenia i związki zawodowe.
8. Prawo, obrona prawa, polityka, rzecznictwo.
9. Pośrednictwo, filantropia i wspieranie działalności wolontariuszy.
10. Działalność międzynarodowa.
11. Religia.

Wskazana typologia może pomóc zrozumieć rolę wolontariatu w działaniach na rzecz rozwiązywania problemów antropocenu, ponieważ niektóre z powyższych kategorii pokrywają się z obszarami tematycznymi, których dotyczą wyzwania nowej epoki.

Wybrane wyzwania antropocenu

W 2000 roku badacze P.J. Crutzen i F. Stoermer stwierdzili, że ze względu na „(...) rosnący wpływ ludzkiej działalności na Ziemię i atmosferę” (Crutzen i Stoermer, 2000, s. 17) zasadnym jest zaproponowanie obecnej epoce geologicznej nowej nazwy – *antropocen* – oraz uznanie za jej początek końcówki XVIII wieku. Nad pełnoprawnym uznaniem tej nazwy wciąż toczą się jednak dyskusje. Na przykład K. Birkenmajer, nie negując obserwowanego współcześnie „(...) szczególn[ego] wzrost[u] tempa procesów związanych z rozwojem cywilizacji (...)” (Birkenmajer, 2012, s. 587), stwierdza, że „(...) użyteczność terminu »antropocen« będzie w geologii stratygraficznej niewielka, przede wszystkim regionalna” (tamże, s. 588) oraz pożyteczna bardziej dla przedstawicieli nauk społecznych niż stratygrafów czy paleobiologów. Niezależnie od ustaleń formalnych można stwierdzić za J. Cowiem, że „(...) antropocen to okres, w którym obserwuje się wyraźny wpływ człowieka na biosferę całej Ziemi (...) [szczególnie w takich obszarach jak – J.J.] obieg pierwiastków (takich jak węgiel, azot i fosfor) i klimat” (Cowie, 2009, s. 108). Jak podaje cytowany autor, wpływ ten ma charakter globalny, a dotychczasowa działalność człowieka doprowadziła już do całkowitego przekształcenia 15% lądów wolnych od lodu, a także częściowego przekształcenia 55% z nich (tamże). Zgodnie z danymi opublikowanymi w raporcie IPCC² (IPCC, 2023, s. 7) można z dużą pewnością stwierdzić, że zmiany klimatu mają znaczący, negatywny wpływ na wiele obszarów, do których zalicza się:

1. Zdrowie i dobrostan człowieka (m.in. zdrowie psychiczne, migracje, niedożywienie).
2. Funkcjonowanie miast, osadnictwo i infrastrukturę (m.in. powodzie śródlądowe i ich konsekwencje, szkody spowodowane powodziami i sztormami na obszarach przybrzeżnych czy uszkodzenia infrastruktury wynikające z innych przyczyn).

Na podstawie tego samego źródła można z umiarkowaną pewnością uznać negatywny wpływ zmian klimatu także na inne obszary, m.in. takie jak: produkcja rolna, rybołówstwo, kluczowe sektory gospodarki czy rozprzestrzenianie się chorób zakaźnych. Ryzyka wynikające ze zmian klimatu podsumowuje (także w oparciu o raporty IPCC) Z.W. Kundzewicz:

2 IPCC – *Intergovernmental Panel on Climate Change* – Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu.

1. Ryzyko śmierci, kontuzji, złego stanu zdrowia lub zaburzeń żywotności w nisko położonych strefach przybrzeżnych i na małych wyspach z powodu powodzi sztormowych i ujściowych i wzrostu poziomu morza, a także dla dużych populacji miejskich z powodu powodzi śródlądowych.
2. Ryzyka systemowe wynikające z ekstremalnych zjawisk pogodowych (np. intensywne opady, powódzie, susze, fale upałów, fale mrozów, silne wiatry), prowadzące do awarii sieci infrastrukturalnych i usług takich jak zaopatrzenie w wodę i energię elektryczną czy opieka zdrowotna i świadczenia ratunkowe.
3. Ryzyko zwiększonej śmiertelności i zachorowalności podczas fal upałów, szczególnie w odniesieniu do wrażliwych grup mieszkańców miast i osób pracujących na wolnym powietrzu.
4. Ryzyko braku bezpieczeństwa żywnościowego i załamania systemów żywnościowych związanych z ociepleniem i ekstremami hydrologicznymi, szczególnie dla mniej zamożnych grup społecznych.
5. Ryzyko pogorszenia stanu środowiska i dochodów na obszarach wiejskich z powodu niedostatecznego dostępu do wody pitnej i nawadniania oraz ograniczonej produktywności rolniczej, szczególnie w mniej rozwiniętych regionach pól suchych (Kundzewicz, 2017, s. 32–33).

Wolontariat w obliczu antropocenu

Za próbę odpowiedzi na globalne problemy antropocenu można uznać ideę zrównoważonego rozwoju. Zrównoważony rozwój według definicji zaproponowanej w raporcie *Nasza wspólna przyszłość* (tzw. *Raport Brundtland*) to: „rozwój pozwalający zaspokoić potrzeby obecnego pokolenia bez ograniczania możliwości zaspokojenia potrzeb przyszłych pokoleń” (UN. Secretary-General, 1987, s. 54). Jaką rolę w realizacji tej idei odgrywa wolontariat? Próbę odpowiedzi na to pytanie w odniesieniu do wolontariatu międzynarodowego podjął P. Devereux. Badacz zwraca uwagę na popularność stanowiska, według którego wolontariat to przykład solidarności lub forma edukacji rozwojowej, ale nie droga do rozwoju samego w sobie (Devereux, 2008, s. 368). Z tak postawioną tezę Devereux się jednak nie zgadza, twierdząc, że „solidarność i wzajemne uczenie się są właśnie kluczowymi składnikami (...) skutecznej pracy na rzecz rozwoju” (tamże, s. 368). Autor poprzedza tę konkluzję rozważaniami nad pozytywnymi i negatywnymi aspektami wolontariatu. Zwraca uwagę m.in. na zagrożenie przerodzenia się wolontariatu w „imperialistyczną, paternalistyczną działalność charytatywną, wolonturystykę lub działanie nastawione na własne korzyści

(*self-serving quest*) (...) zamożnych mieszkańców Zachodu” (tamże, s. 358). Jednocześnie badacz pisze o kryteriach, jakie wolontariat powinien spełniać, aby owych zagrożeń uniknąć. Są to: „motywacja humanitarna, wzajemna korzyść, życie i praca w lokalnych warunkach, długoterminowy charakter działań (*long-term commitment*), odpowiedzialność lokalna i partnerstwo Północ–Południe oraz powiązania mające na celu zwalczanie przyczyn, a nie objawów” (tamże, s. 360).

Z rozważań Devereuxa można wyciągnąć wniosek, że wolontariat realnie przyczynia się do rozwiązywania problemów globalnych, jeżeli jest realizowany według odpowiednich zasad. Jednak, aby taki wniosek uznać za słuszny, należy rozwiać wątpliwości dotyczące skali i efektywności wolontariatu. W tym zakresie problemem jest jednak brak rzetelnych źródeł i opracowań. Można podejmować próby określenia liczby wolontariuszy największych agend i organizacji pozarządowych – na przykład *United Nations Volunteers Programme* angażował w 2022 roku 12 408 wolontariuszy (UNV, 2023, s. 13) – jednak trudno oszacować liczbę wszystkich wolontariuszy na świecie, a tym bardziej zmierzyć efekty ich pracy. Według publikacji Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju „jeżeli dodać do siebie wartość czasu (*value of the time*), jaki ludzie spędzają na wolontariacie w krajach OECD, to daje on średnio około 2% PKB rocznie” (OECD, 2015, s. 6). To, jaki jest faktyczny efekt czasu poświęconego na wolontariat przez wszystkich wolontariuszy, jest jednak trudne do określenia. Przeglądu koncepcji pomiaru wartości pracy wolontariuszy dokonał J. Kuchmacz, formułując następujące propozycje: wycenę surogatową, wycenę w drodze zastosowania technik ankietowych, szacowanie kosztów zaniedbania prewencji, koncepcję kosztu alternatywnego oraz koszt zastąpienia (Kuchmacz, 2011, s. 91–95). Jak zauważa autor, ciągle obserwuje się niedostateczny poziom wiedzy „w zakresie zasad pomiaru wielkości ekonomicznych wyłączonych ze sfery działalności nastawionej na osiągnięcie zysków” (tamże, s. 91). Uwzględniając rozważania Kuchmacza, należy zauważyć, że wartość pracy nie jest tym samym, co jej efektywność. Jeżeli trudno określić całkowitą liczbę wolontariuszy na świecie, to jeszcze trudniej wskazać, ilu z nich rzeczywiście przyczynia się do wspierania zrównoważonego rozwoju, a tym samym rozwiązywania problemów antropocenu. Jak wykazałem w ramach badań polskich organizacji pozarządowych organizujących wolontariat na obszarze globalnego Południa:

W komunikatach [tych organizacji – J.J.] wolontariusz znajduje się w centrum uwagi. Dzięki wyjazdowi przeżywa on niezapomniane przygody, w alternatywny sposób poznaje egzotyczną Afrykę, a przy tym zmienia świat zgodnie z potrzebą

swojego serca. Jednocześnie pomimo obecnej w komunikatach koncentracji na osobie wolontariusza, organizacje przekazują informacje o profesjonalnym, etycznym i mądrym charakterze swoich działań, co stanowi pewien dysonans. Treści dotyczące uczestnictwa w wolontariacie nie są wolne od sformułowań pogłębiających stereotypy oraz podkreślających różnice między Afryką a światem Zachodu (Jarosz, 2024).

Jaka część wolontariatów jest skoncentrowana na wolontariuszu, a jaka na beneficjencie jego działań – pozostaje pytaniem otwartym, utrudniając jednoznaczne stwierdzenie, czy działania wolontariackie mogą być odpowiedzią na problemy antropocenu. Powyższe wątpliwości w kwestii znaczenia wolontariatu dotyczą przede wszystkim ściśle mierzalnych wskaźników. Trudno jednoznacznie pozytywnie ocenić wolontariat, jeżeli pytamy na przykład o to, ile hektarów lasów deszczowych udało się ocalić przed nielegalną wycinką dzięki działaniom wolontariuszy bądź w jakim stopniu (w skali świata) działania wolontariuszy wpłynęły na zmniejszenie odsetka nowych zachorowań na choroby zakaźne. Literatura nie daje jednoznacznych odpowiedzi na te pytania, a moje doświadczenia także skłaniają do sceptycyzmu. W ramach pedagogicznych rozważań nad wolontariatem można jednak posłużyć się również odmienną narracją, która wartość wolontariatu w opisywanym kontekście ujmuje zgoła inaczej. Charakteryzując ją, należy, za M. Palmerem, po pierwsze zwrócić uwagę na to, że wolontariatu nie powinno się opisywać w oderwaniu od innych sfer życia społecznego i gospodarczego, ponieważ dopiero wówczas, gdy spojrzysz na niego w szerszym kontekście, można „docenić współczesnych wolontariuszy uczestniczących w inicjatywach międzynarodowych jako część większej społeczności obejmującej zarówno programy rządowe, jak i pozarządowe” (Palmer, 2002, s. 642). Jak zauważa Górecki, można wówczas spojrzeć na owe społeczne układy „w skali kraju czy nawet w przestrzeni globalnej” (Górecki, 2013a, s. 9). Po drugie, można dodać, że niektóre działania wolontariuszy diametralnie poprawiają jakość, a nawet ratują życie konkretnych ludzi (np. niewidomych operowanych przez okulistów w Republice Środkowoafrykańskiej – por. misyjne.pl, 2018). Ta humanistyczna mikroperspektywa jest wbrew pozorom nie bez znaczenia dla działań globalnych. Po trzecie, należy za Góreckim podkreślić, że wolontariat – w zgodzie z teorią konstruktywizmu pedagogicznego – sprzyja „ukształtowaniu się osobowości wielowymiarowej, niezależnej i twórczej, otwartej na świat (...) [dzięki której – J.J.] poza oczywistymi efektami pomocy [beneficjent – J.J.] odnosi (...) korzyści związane z przemianą postaw i osobowości” (tamże, s. 13). Ponadto dodatkowo można ocenić również rolę wolontariatu w samowychowaniu. Według H. Iwanickiego „staje się on źródłem wiedzy

o świecie, (...) i o sobie samym (...) [pozwala nabyć – J.J.] nowe umiejętności, które stymulują wewnętrznie. Owa stymulacja przyczynia się do autokreacji jednostki” (Iwanicki, 2019, s. 6).

Konkluzja

Nie ulega wątpliwości, że współcześnie przed ludzkością stoją żywotne i doniosłe wyzwania, a konsekwencje podjętych w odpowiedzi na nie działań mogą dotyczyć przyszłych pokoleń. Czy zaangażowanie społeczne wolontariuszy może być sposobem na sprostanie owym wyzwaniom? W mojej opinii pozostaje wielce wątpliwe, czy samo w sobie ma ono aż tak znaczący potencjał. Jeżeli jednak spojrzeć na wolontariat jak na część rozbudowanej sieci społecznych powiązań, wówczas można dostrzec, że stwarza on możliwości przeciwstawienia się problemom antropocenu. Jego wartość widoczna jest w szczególności w budowaniu postaw i kształtowaniu osobowości. Dzięki wolontariatowi można bowiem oczekiwać wzmacniania w społeczeństwie tych cech, które mogą okazać się kluczowe w konfrontacji z zagrożeniami nowej epoki: solidarności, odpowiedzialności i otwartości. W związku z powyższym potencjał wolontariatu można ocenić pozytywnie, należy jednak pamiętać o jego ograniczeniach, a także związanych z nim niebezpieczeństwach zasygnalizowanych w niniejszym artykule.

BIBLIOGRAFIA

- Baum, R. (2019). Antropocen jako wyzwanie dla rozwoju społeczno-gospodarczego. *Intercathedra*, 4(41), 313–320.
- Birkenmajer, K. (2012). Antropocen – nowa epoka geologiczna. *Przegląd Geologiczny*, 60(11), 587–588.
- Bojarski, K. (2017). Organizacje społeczne i pozarządowe w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. *Rocznik Samorządowy*, 6, 26–42.
- Braun, K. (2016). Wolontariat. W: K. Chałas i A. Maj (red.), *Encyklopedia aksjologii pedagogicznej* (s. 1337–1340). Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne.
- Cowie, J. (2009). *Zmiany klimatyczne. Przyczyny, przebieg i skutki dla człowieka*. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Crutzen, P.J. i Stoermer, E.F. (2000). The „Anthropocene”. *Global Change News Letter*, 41, 17–18.
- Devereux, P. (2008). International volunteering for development and sustainability: outdated paternalism or a radical response to globalisation? *Development in Practice*, 3, 357–370.
- Dunn, R. (2023). *Historia naturalna przyszłości*. Copernicus Center Press.
- Górecki, M. (2013a). *Idea, instytucjonalizacja i funkcje wolontariatu*. Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Górecki, M. (2013b). Wolontariat – idea, organizacja, doświadczenia. *Warmińsko-Mazurski Kwartalnik Naukowy, Nauki Społeczne*, 1, 81–110.
- Harris, B. i in. (2016). History of Associations and Volunteering. W: D. Horton Smith, R.A. Stebbins i J. Grotz (red.), *The Palgrave Handbook of Volunteering, Civic Participation, and Nonprofit Associations* (t. 1, s. 23–58). Palgrave Macmillan.

- IPCC. (2023). *Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. IPCC.
- Iwanicki, H. (2019). Wolontariat – szansą na rehabilitację społeczną osób odbywających karę pozbawienia wolności. *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*, 6, 3–14.
- Jarosz, J. (2024). Komunikaty kierowane do potencjalnych wolontariuszy za pośrednictwem polskich stron internetowych. Przykład wolontariatu w krajach afrykańskich. *Edukacja Międzykulturowa*, 1, 134–148.
- Kuchacz, J. (2011). Przegląd koncepcji pomiaru wartości pracy wolontariuszy. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*, 861, 89–96.
- Kundzewicz, Z.W. (2017). Konsekwencje zmian klimatu i adaptacja do nich, W: Z.W. Kundzewicz, Ø. Hov i T. Okruszko (red.), *Zmiany klimatu i ich wpływ na wybrane sektory w Polsce* (s. 31–45). <https://straznicy.wwf.pl/wp-content/uploads/2019/03/Zmiany-klimatu-i-ich-wp%C5%82yw-na-wybrane-sektory-w-Polsce.pdf> (dostęp: 9.12.2023).
- Kupisiewicz, Cz. i Kupisiewicz, M. (2009). Wolontariat. W: *Słownik pedagogiczny* (s. 191). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Misyjne.pl. (2018) *Afryka: zakończyła się akcja „Oczy Afryki”*. <https://misyjne.pl/misja/afryka-zakonczyła-sie-akcja-oczy-afryki-2> (dostęp: 9.12.2023).
- OECD. (2015). *How's Life? 2015: Measuring Well-being*. OECD Publishing. https://www.oecd-ilibrary.org/economics/how-s-life-2015_how_life-2015-en (dostęp: 9.12.2023).
- Palmer, M. (2002). On the Pros and Cons of Volunteering Abroad. *Development in Practice*, 5, 637–643.
- Schmidt, J. (2012). *Rozwój organizacji pozarządowych. Teoria i praktyka*. Wydawnictwo Akademickie Sedno.
- UN. Secretary-General, World Commission on Environment and Development. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: „Our common future”*. <https://digitallibrary.un.org/record/139811> (dostęp: 9.12.2023).
- UNV. (2023). *United Nations Volunteers programme Annual report of the Administrator*. <https://www.unv.org/Annual-report/Annual-Report-2023> (dostęp: 9.12.2023).

ABSTRACT

Social activity as a solution to the problems of the Anthropocene generation. Selected references to volunteerism

The importance of the challenges and problems of modern times – defined within the framework of the so-called Anthropocene – encourages searching for effective solutions. The purpose of the article is to consider whether the social activities of volunteers can be counted among these solutions. In the text, I review the literature presenting different views of social researchers. I delve into the problem of the measurable value of volunteering while paying attention to its difficult to grasp but important meaning in building attitudes and shaping personalities.

KEYWORDS: Volunteerism, Anthropocene, sustainable development, social activity